

- insurance coverage: insurance of property and crops to protect against unforeseen risks;
- state regulation: implementation of state measures to support the agricultural sector, including tax policy, subsidies and market regulation;
- agricultural cooperation: cooperation between agricultural enterprises to achieve common goals and increase efficiency;
- monitoring: constant monitoring of the state of the agricultural sector for timely identification and response to potential threats;
- agricultural information: collection and analysis of information necessary for making management decisions;
- agriculture and winemaking: basic production processes in the agricultural sector that ensure food security;
- machinery: use of modern technology to increase the efficiency of agricultural production;
- employment of the population: provision of jobs in the agricultural sector to maintain social stability;
- trade and wholesale food markets: organization of sales of agricultural products to ensure access of the population to food;
- scientific support: implementation of scientific achievements and innovations to increase the productivity and sustainability of the agricultural sector [2, p. 60-70].

Thus, in the process of research it was established that the structure of economic security of business entities in the agricultural sector of the economy is complex and multifaceted. It includes the following components: investment security, production security, scientific and technological security, raw material and resource security, financial security, energy security, personnel security, legal security and environmental security. The economic security management system of business entities in the agricultural sector of the economy is a structured and interconnected set of management elements that combines monitoring and identification of dangerous conditions, as well as tools for managing changes in the internal environment of the enterprise and in relations with external entities.

1. Malik, M., Kravchenko, S., & Malik, L. (2022). Forms of agro-industrial integration of agricultural business entities in the process of adaptation to competitive and cooperative interactions. *Theoretical Foundations in Economics and Management*: collective monograph. USA, Boston : Primedia eLaunch, 211-219. URL : <http://www.isg-konf.com/theoretical-foundations-in-economics-and-management>.

2. Shpykuliak, O., Malik, M., Kravchenko, S., & Zaburanna, L. (2024). Organizational and Economic Support for the Development of Business Entities in Agriculture in a State of War. *Ekonomika APK*, 31(2), 60-70. URL : https://eapk.com.ua/web/uploads/pdf/%E2%80%9CEkonomika%20APK%E2%80%9D,%20Vol.%2031,%20No.%202,%202024_-60-70.pdf.

Валентин М'ЯЧИН

професор кафедри
соціально-економічних дисциплін
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна),
доктор економічних наук, доцент
<https://orcid.org/0000-0002-1491-5100>

**СВІТОВИЙ ДОСВІД ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ДЕРЖАВ:
ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДЛЯ УКРАЇНИ**

Післявоєнна відбудова є складним і багатограним процесом, що охоплює економічні, соціальні та політичні аспекти розвитку держави. Досвід повоєнної реконструкції країн Західної Європи, особливо в рамках Плану Маршалла, став одним із найвідоміших прикладів ефективного відновлення економіки. Враховуючи сучасні виклики, які постали перед Україною через масштабні руйнування, вивчення світового досвіду післявоєнної відбудови є надзвичайно актуальним.

Теоретичні дослідження свідчать, що успішна реконструкція країни після війни

залежить від таких ключових факторів:

- інституційна спроможність: наявність ефективних державних органів, здатних управляти процесом відбудови;
- фінансова підтримка: залучення міжнародної допомоги, інвестицій та кредитів;
- модернізація інфраструктури: відновлення транспортних шляхів, комунікаційних мереж і промислових потужностей;
- стимулювання економічного зростання: розвиток малого та середнього бізнесу, підтримка національного виробника;
- міжнародна інтеграція: кооперація з міжнародними організаціями та залучення до глобальних ринків.

Одним із найуспішніших прикладів післявоєнної відбудови є План Маршалла, реалізований у Західній Європі в період 1948-1952 років. Програма охоплювала фінансову допомогу, структурні реформи та технологічну модернізацію. Основні аспекти цього плану включали [1]:

- фінансову допомогу: 13,3 млрд дол. (еквівалент 143 млрд у сучасних доларах);
- інвестиції в інфраструктуру: модернізація транспортних мереж, електроенергетики, комунального господарства;
- підтримку промисловості: кредитування підприємств, сприяння розвитку технологій;
- соціальні програми: розвиток систем освіти, охорони здоров'я, підвищення рівня життя населення.

Велика Британія та Франція були найбільшими отримувачами допомоги за Планом Маршалла. Велика Британія отримала майже 24 % загального обсягу фінансування, що допомогло стабілізувати її економіку після значних воєнних втрат. Основні напрями використання коштів у Великій Британії включали:

- закупівлю продовольства та сировини – значна частина коштів пішла на імпорт продовольства, енергетичних ресурсів (вугілля, нафти) та промислової сировини, необхідної для стабілізації виробництва;
- відновлення інфраструктури – модернізація залізничного транспорту, портів, комплексів та енергетичних потужностей;
- реструктуризацію боргу – кошти використовувалися для сплати воєнних боргів і стабілізації фінансової системи країни.

Франція отримала приблизно 20 % загального обсягу допомоги. Основні напрями використання фінансування охоплювали:

- індустріалізацію – відновлення промислового потенціалу країни, особливо металургії, машинобудування та автомобільної промисловості;
- аграрний сектор – модернізація сільського господарства, збільшення механізації та використання добрив;
- енергетичний сектор – відновлення гідроелектростанцій, розвиток нових джерел енергії для забезпечення стабільного економічного зростання.

Економічні реформи у Великій Британії та Франції сприяли підвищенню рівня зайнятості, зростанню добробуту населення та заклали основу для майбутньої європейської інтеграції. Використання коштів у цих країнах мало стратегічне значення та дозволило прискорити післявоєнну реконструкцію.

Італія стала одним із найбільших отримувачів допомоги за Планом Маршалла, отримавши значні фінансові ресурси на реконструкцію інфраструктури та модернізацію економіки. Загальна сума допомоги, наданої Італії, становила приблизно 1,3 млрд дол., що зробило її третьою за обсягами підтримки після Великої Британії та Франції.

Ключові напрями фінансування включали:

- відновлення громадської інфраструктури – 74 % усіх коштів було спрямовано на реконструкцію транспортних шляхів, мостів, залізничних вузлів та енергетичних об'єктів;
- субсидії у натуральній формі – 24 % допомоги надавалося у вигляді продовольства (борошно, пшениця), медичних препаратів, сировини (вугілля, нафта, бавовна) та обладнання;
- прямі позики для приватного сектора – 2 % коштів було виділено для великих італійських компаній, що стимулювало розвиток промисловості та підприємництва.

Модернізація транспортної інфраструктури стала вирішальним фактором економічного відновлення Італії [2]. Перед війною та в її ході значна частина залізничних колій та доріг була зруйнована внаслідок бомбардувань. Дослідження свідчать, що 77 % доріг та 44 % залізничних шляхів стали непридатними для використання. Завдяки фінансуванню за

Планом Маршалла вдалося провести реконструкцію та модернізацію транспортної мережі, що сприяло економічному зростанню.

Важливим наслідком цієї модернізації стало зростання сільськогосподарського виробництва. Покращена логістика дозволила фермерам швидше та ефективніше транспортувати продукцію, що сприяло її збільшенню. Також значні інвестиції були вкладені у механізацію сільського господарства – використання тракторів зросло у чотири рази, що привело до скорочення ручної праці та підвищення продуктивності.

Економічний ефект від Плану Маршалла проявився і в промисловому секторі. Провінції, що отримали більше фінансування, спостерігали стрімке зростання кількості підприємств та створення нових робочих місць. Особливо активно розвивалися невеликі компанії (до 10 працівників), які сприяли прискоренню процесу індустріалізації країни.

Контроль за витрачанням коштів здійснювався спільно італійським урядом та американською адміністрацією. Для цього проводилися детальні дослідження економічного стану країни та щорічно розроблялися програми фінансування з чітким квартальним поділом. Кожен проєкт проходив погодження, а кошти виділялися лише після затвердження відповідних програм.

Повоєнна відбудова Японії спиралася на чітку стратегічну концепцію та інституційні механізми, які дозволили країні здійснити феноменальну модернізацію. Головну роль у цьому процесі відіграла Спеціальна дослідницька комісія Міністерства закордонних справ Японії. Ця комісія була створена у серпні 1945 р. та функціонувала до березня 1946 р. Вона стала аналітичним центром, що розробляв концепцію економічної реконструкції країни, сприяв визначенню національних пріоритетів і механізмів їх реалізації.

Японія змогла ефективно відновити свою економіку завдяки наступним ключовим заходам [3]:

- реформуванню промисловості: переходу від військового виробництва до мирних галузей, зокрема машинобудування, автомобілебудування та електроніки;
- аграрній реформі: ліквідація великих земельних латифундій і передача землі дрібним фермерам забезпечили продовольчу безпеку;
- модернізації управління підприємствами: реформа фінансово-промислових груп дзайбацу в кейрецу сприяла ефективнішому корпоративному управлінню;
- підтримці експорту: орієнтація на зовнішні ринки дозволила залучити іноземну валюту та забезпечити економічний розвиток;
- інвестиціям у технології та освіту: створення потужної системи наукових досліджень і впровадження передових технологій сприяло появі японського «економічного дива».

Японія одержала значну підтримку від США та міжнародних організацій, що дозволило швидко відновити економіку. Програма економічної допомоги та реформи сприяли інтеграції Японії у світову економічну систему. Важливим аспектом стало входження Японії до системи міжнародної торгівлі, що забезпечило стабільне економічне зростання.

Попри схожість, існують і суттєві відмінності між історичним Планом Маршалла та сучасним підходом до відновлення України через:

- геополітичний контекст – План Маршалла реалізовувався в умовах початку Холодної війни, коли США мали на меті зміцнити демократичні уряди Західної Європи. Україна, зі свого боку, прагне не лише відновитися, а й інтегруватися до європейської спільноти;
- формат допомоги – у межах Плану Маршалла значна частина допомоги надавалася у вигляді грантів. Для України більшість ресурсів можуть бути залучені у формі кредитів та інвестицій;
- тривалість відновлення – після Другої світової війни європейські країни мали відносно стабільну геополітичну ситуацію. В Україні війна все ще триває, що ускладнює реалізацію багатьох ініціатив.

Війна в Україні спричинила значні руйнування інфраструктури, промислових об'єктів та житлового фонду. За оцінками, загальні прямі збитки країни становлять понад 150 млрд дол. Основні напрями відбудови України можуть включати:

- міжнародну фінансову допомогу: залучення кредитів і грантів для інфраструктурних проєктів;
- реконструкцію транспортної мережі: будівництво нових доріг, мостів, відновлення залізничного сполучення;
- розвиток енергетичної незалежності: інвестиції у відновлювану енергетику, модернізацію газотранспортної системи;

- підтримку малого та середнього бізнесу: створення сприятливих умов для підприємницької діяльності;
- інтеграцію з ЄС: адаптацію законодавства, відкриття нових ринків, розширення економічного співробітництва;
- *гармонізацію законодавства*: адаптацію українських норм до стандартів ЄС у сферах економіки, права, безпеки та екології;
- *підтримку реформ*: боротьбу з корупцією, прозорість фінансової системи, впровадження ефективного державного управління;
- *залучення інвестицій*: створення умов для міжнародного бізнесу, зміцнення торговельних зв'язків з країнами ЄС;
- *формування безпекового союзу*: тіснішу співпрацю з НАТО, розширення оборонних можливостей України.

Світовий досвід післявоєнної відбудови демонструє, що ефективне відновлення країни можливе лише за умови стратегічного планування, залучення міжнародної допомоги та модернізації ключових секторів економіки. Для України важливо використати уроки Плану Маршалла, адаптувавши їх до сучасних реалій та забезпечивши стале економічне зростання в умовах післявоєнної реконструкції. Післявоєнне відновлення України безпосередньо пов'язане з перспективами європейської інтеграції. Як і у випадку Плану Маршалла, відновлення економіки сприятиме політичній стабільності та відкриє шлях до поглиблення інтеграції з ЄС.

Загалом, як і План Маршалла, відновлення України матиме далекосяжні наслідки для її економічного зростання та міжнародного позиціонування. Економічне відродження буде ключовим фактором інтеграції країни в європейський простір, а стабільний розвиток сприятиме зміцненню політичних і економічних відносин із ЄС.

1. Пошедін О. І. План Маршалла як передумова євроатлантичної інтеграції. *Наукові записки. Серія : Історичні науки*. 2010. № 104. С. 47-51.

2. Нестор О. Важливість Плану Маршалла для післявоєнного економічного відновлення регіонів: досвід Італії та уроки для України. *Економіка та суспільство*. 2023. № 53.

3. Піляєв І. С. Роль спеціальної дослідницької комісії в повоєнній відбудові Японії. *Історія народного господарства та економічної думки України*. 2023. № 56. С. 9-23.

Олена СТОЛЯРЕНКО

професор кафедри
фінансово-економічної безпеки,
доктор економічних наук, доцент
<https://orcid.org/0000-0003-3134-3201>

Анастасія ЦВИК

здобувач вищої освіти
Національної академії
Служби безпеки України
(м. Київ, Україна)

КРИПТОВАЛЮТИ І ФІНАНSOVA БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ: РИЗИКИ ТА РЕГУЛЯТОРНІ ПІДХОДИ

В умовах сьогодення криптовалюти набули значного поширення як важливий елемент фінансових ринків і цифрової економіки. Криптовалютам притаманні певні особливості, що вирізняють їх від традиційних фінансових активів, та надають певні переваги, які можуть мати важливе значення для фінансової безпеки держави.

Головною особливістю віртуальних активів є їх децентралізованість, тобто функціонування через мережу комп'ютерів без централізованого контролю. Це мінімізує ймовірність державного втручання, відкриваючи як нові можливості для розвитку, так і виклики у сфері регулювання, зокрема в Україні.

Відсутність належного контролю за використанням криптовалют та усвідомлення можливих ризиків може спричинити нестабільність у фінансовій сфері, знизити прозорість фінансових транзакцій і створити нові загрози для фінансової безпеки держави. Водночас